

Яо Чен
аспірант,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-14>

ПРІОРИТЕТИ ІНСТИТУЦІЙНИХ І СТРУКТУРНИХ РЕФОРМ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Проблематика фіскальної політики в умовах повоєнних трансформацій набуває виняткової значущості для України, оскільки саме вона визначатиме траєкторію економічного відновлення, здатність держави забезпечувати макроекономічну стабільність та формувати стійкі передумови для довгострокового розвитку. Повномасштабна війна спричинила безпрецедентні структурні деформації у національній економіці: різке скорочення виробничого потенціалу, руйнування інфраструктури, зростання боргового навантаження, розбалансування бюджетної системи та підвищення залежності від зовнішньої фінансової підтримки. У таких умовах традиційні підходи до формування фіскальної політики виявляються недостатніми, що потребує розроблення нових стратегічних рішень, здатних забезпечити ефективне реагування на сучасні виклики. Відновлення України вимагатиме значних бюджетних ресурсів, спрямованих на реконструкцію інфраструктури, модернізацію економіки, посилення обороноздатності та відновлення соціального сектору. Водночас можливості держави щодо нарощування доходів залишатимуться обмеженими через звуження податкової бази, високий рівень тінізації та суттєве боргове навантаження. Саме тому важливим є пошук оптимальної моделі фіскальної політики, яка дозволить поєднати потреби економічного зростання з вимогами бюджетної стійкості та зобов'язаннями перед міжнародними партнерами. Отже, дослідження фіскальної політики України в умовах повоєнних трансформацій є надзвичайно актуальним, оскільки воно спрямоване на обґрунтування оптимальних механізмів забезпечення економічного відновлення, підвищення фіскальної стійкості та формування ефективної державної фінансової системи, здатної протистояти зовнішнім ризикам і

забезпечувати національну конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Повномасштабна війна справила руйнівний вплив на всі ключові сфери суспільного життя. В економічному вимірі одним із найбільш відчутних негативних наслідків російського вторгнення стало загострення кризових процесів у системі публічних фінансів. На тлі звуження економічної бази формування бюджетних ресурсів, що зумовлено окупацією важливих промислових регіонів, знищенням підприємств та масштабною міграцією населення, обсяг бюджетних видатків фактично подвоївся. У результаті рівень дефіциту бюджету досяг безпрецедентних для періоду незалежності показників. Фінансова допомога міжнародних партнерів дала змогу стабілізувати макрофінансову ситуацію на початковому етапі війни, однак перед урядом постало комплексне завдання пошуку ефективних механізмів підтримки економічної активності у воєнних умовах і забезпечення довгострокової стійкості бюджетної системи [1, с. 315].

Представимо економіко-математичну модель у вигляді лінійної регресії, що демонструватиме взаємозв'язок між номінальним ВВП України та показниками ефективності фіскальної політики.

$$Y_x = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_3 + \dots + a_mX_m + e, \quad (1)$$

де $a_0, a_1, a_2, \dots, a_m$ – параметри рівняння множинної регресії, а $X_1, X_2, X_3, \dots, X_m$ – змінні моделі, e – похибка моделі.

Позначимо: залежна змінна Y – валовий внутрішній продукт (ВВП); пояснюючі змінні: X_1 – доходи держаного бюджету; X_2 – видатки державного бюджету; X_3 – податкові надходження; X_4 – показник податкової забезпеченості. На основі статичних даних [2; 3; 4] зазначених показників, із застосуванням програмного забезпечення Gretl, нами отримано лінійну скориговану трьохфакторну регресійну модель:

$$Y = 776794 + (-4.10438)X_1 + 1,94866X_2 + 198483X_4 + e \quad (2)$$

(нормований $R^2 = 0,988663$).

Аналіз економічного змісту скоригованої моделі дозволяє дійти таких висновків:

– коефіцієнт при X_1 (доходи бюджету) має від'ємний знак, що може відображати фіскальний ефект витіснення приватної активності в умовах кризових років;

– коефіцієнт при X_2 (видатки бюджету) є позитивним, що свідчить про мультиплікативний вплив бюджетних витрат на економічну динаміку;

– коефіцієнт при X_4 (показник податкової забезпеченості) є найбільш значущим і позитивним, що вказує на складання фіскальної спроможності з потенціалом підтримки економічного зростання.

Висока залежність ВВП від фіскальних змінних потребує стабілізаційних інструментів: створення бюджетних стабілізаційних фондів; впровадження контрциклічних фіскальних правил; підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що побудована модель адекватно відображає функціональні залежності між фіскальними змінними та номінальним обсягом ВВП, а наявність мультиколінеарності, успішно усунута у скоригованій моделі, підкреслює системну взаємопов'язаність податкових індикаторів у національній економіці. Скоригована модель демонструє високу якість статистичної відповідності та може бути використана як аналітичний інструмент для обґрунтування фіскальної політики, оцінки впливу бюджетних заходів та формування прогнозів макроекономічної динаміки у подальших дослідженнях. Оптимізація фіскальної політики має здійснюватися у двох взаємодоповнюючих напрямках: структурному та інституційному. Структурна оптимізація передбачає перегляд податкових ставок і бази оподаткування, корекцію акцентів бюджетних видатків, переорієнтацію фіскальних ресурсів на інвестиційні та інноваційні проекти. Інституційна оптимізація полягає у посиленні прозорості бюджетних процесів, запровадженні фіскальних правил, цифровізації системи адміністрування та мінімізації транзакційних витрат. У повоєнний період важливо забезпечити збалансованість між фіскальною стійкістю та стимулюванням ділової активності.

Література:

1. Гребеножко Р. Концептуалізація фіскальної політики у парадигмі воєнної відбудови та повоєнної модернізації економіки. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 314–321. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1122>
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: www.stat.gov.ua
3. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.mof.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti>